

ISBN 978-86-82873-15-0

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА
ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
С А Н У

ЗБОРНИК РАДОВА I

Уређивачки одбор:

др Гордана Јовановић, редовни професор, др Александар Лома, дописни члан САНУ, др Предраг Пипер, дописни члан САНУ, др Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, др Стана Ристић, научни саветник, др Срето Танасић, научни саветник

Главни уредник:

Срето Танасић

БЕОГРАД
2007

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:005.71(497.1),,1947/2007“
811.163.41(082)

ШЕЗДЕСЕТ година Института за српски језик САНУ : зборник радова I / уредник Срето Танасић. — Београд : Институт за српски језик САНУ, 2007 (Београд : Чигоја штампа). 494 стр. ; — 24 cm

Тираж 500. — Напомене и библиографске референце уз текст. — Библиографија уз поједине радове.

ISBN 978-86-82873-15-0

1. Танасић, Срето [уредник]

а) Институт за српски језик САНУ (Београд) — 1947–2007

б) Српски језик — Зборници

COBISS.SR-ID 145323020

Рецензенти:

академик Милка Ивић, др Гордана Јовановић, редовни професор,
др Александар Лома, дописни члан САНУ, др Предраг Пипер, дописни члан САНУ,
др Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, др Стана Ристић, научни саветник,
др Срето Танасић, научни саветник

Секретари редакције:

мр Владан Јовановић
Марина Спасојевић

Израду и штампање финансирало је Министарство науке Републике Србије.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Буре Јакшића 9

Коректура:

Владан Јовановић и Марина Спасојевић

Припрема за штампу:

Давор Палчић (palcic@eunet.yu)

Штампа:

ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13
chigoja@eunet.yu
www.chigoja.co.yu

Тираж

500

САДРЖАЈ

Предговор	7
-----------------	---

I

Драго Ћупић — Срето Танасић: <i>Шездесет година Института за српски језик САНУ</i>	11–18
Ирена Грицкат-Радуловић: <i>Наука о језику у делатности Академије</i>	19–106
Милка Ивић: <i>Александар Белић (2. VIII 1876 — 26. II 1960)</i>	107–109
Милка Ивић: <i>Актуелности Белићевих погледа на именицу</i>	111–123
Драго Ћупић: <i>Михаило Сивановић (Свијена Пийерска, 1903 — Београд, 1991)</i>	125–130
Стана Ристић: <i>Прва лексикографска школа у Институту за српски језик САНУ</i>	131–149
Марта Бјелетић: <i>Пројекат „Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика“</i>	151–170
Гордана Јовановић — Виктор Савић: <i>Пројекат „Обрада старих српских писаних синонима и израда Речника црквенословенског језика српске редакције и Српскословенског јеванђељског речника“</i>	171–177
Слободан Реметић: <i>Шездесет година дијалектологије у Институту за српски језик</i>	179–193
Предраг Пипер: <i>Савремени српски књижевни језик у истраживањима и издањима Института за српски језик САНУ</i>	195–204

II

Милка Ивић: <i>О специфичном лексичко-морфолошком ентитету пут</i> ..	207–214
Миланка Бабић: <i>Грамаичко-прагматичке везе презентативних партикула ево, ето, ено у екскламативним конструкцијама</i>	215–228
Милета Букумирић: <i>Изучавање српског језика на Филозофском факултету у Приштини</i>	229–242
Даринка Гортан-Премк: <i>Српска лексикографија данас. Три предлога</i> ..	243–247
Јасмина Грковић-Мејдор: <i>Језик српске средњовековне писмености: достигнућа и задаци</i>	249–266
Милорад Дешић: <i>Српски језик као страни у теорији и пракси</i>	267–271
Милан Драгичевић: <i>Прекодрински мост (поводом 60 година постојања Института за српски језик САНУ)</i>	273–278

Радмила Жугић: <i>Генитивне предлошко-падежне синтагме узрочног значења с предлогом од у говору јабланичког краја (паралеле с призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима)</i>	279–291
Гордана Јовановић: <i>Бура Даничић, Рјечник из књижевних старијих српских — дело нејролазне лексикографске вредности</i>	293–297
Милош Ковачевић: <i>Међуоднос фуџура I и фуџура II имперфективних глагола</i>	299–311
Ана Кречмер: <i>Славеносрпска писменост и њено значење за историјску српстику</i>	313–320
Władysław Lubaś: <i>Мój naukowy Belgrad</i>	321–329
Јордана Марковић: <i>Српска дијалектологија после</i>	331–338
Герхард Невекловски: <i>Српски језик у Аустрији</i>	339–348
Милош Окука: <i>Српстика у Баварској</i>	349–365
Бранислав Остојић: <i>Досадашњи резултати, стање и будући задаци науке о српском језику у Црној Гори</i>	367–373
Звездана Павловић: <i>Поглед на оронимију Србије</i>	375–380
Јованка Радић: <i>Пол и категоријална припадност назива за лица у српском језику</i>	381–400
Милорад Радовановић: <i>Ојолски пројекат</i>	401–416
Милица Радовић-Тешић: <i>Славови М. Пешикана о језику у Црној Гори</i>	417–425
Андрей Н. Соболев: <i>Календарная лексика балканских славян</i>	427–443
Димитрије Стефановић: <i>Нешто о лингвистичкој српстици на Универзитету у Будимпешти у прошлости и данас</i>	445–461
Рада Стијовић: <i>Семантичко-орфографске дистинкције неких сложеничких образовања</i>	463–470
Светлана Михаиловна Толстая: <i>Языковой образ пустого</i>	471–480
Пол-Луј Тома: <i>Српстика у Француској</i>	481–494

ISBN 978-86-82873-15-0, p. (349–365)

УДК 378.147:811.163.41(433)

2007.

МИЛОШ ОКУКА
(Минхен)

СРБИСТИКА У БАВАРСКОЈ

У раду је дат преглед развоја србистике на наставном и на истраживачком плану у Баварској од оснивања славистичке катедре на Универзитету у Минхену 1911. године до данас. Посебно је истакнут њен успон након Другог свјетског рата, када се од 50-тих година славистика почела изучавати и на другим баварским универзитетима (Ерланген, Вирцбург, Регенсбург, Бамберг и др.). На крају је указано на њен неповољан положај крајем 20. и почетком 21. вијека.

Кључне ријечи: Њемачка, Баварска, њемачко говорно подручје, славистика, југославистика, сербокroatистика, србистика, балканологија.

Као и у другим земљама и провинцијама њемачког говорног подручја, развој србистике у Баварској зависио је од општих њемачко-српских односа и од развоја славистике као научне дисциплине. Све до недавно, он је текао у оквиру славистике и балканологије уопште, те у оквиру југославистике и сербокroatистике посебно. Изузетни турбулентни догађаји на југословенским и српско-хрватским просторима у задњој деценији 20. вијека довели су до расцјепа сербокroatистике на србистику и кroatистику и до њиховог релативног осамостаљивања.

Све до 20. вијека Баварска, с одређеним изнимкама, није показивала посебан интерес за Словене, њихове језике и културу. Тај примат су имале Аустрија, Пруска и Саксонија. У њима су се одвијале славистичке активности и изучавали језици и културе Словена уопште и појединих словенских народа посебно. То је било одређено географским положајем, државним резонам, политичким односима и културним интересом Нијемаца за Словене у појединим њемачким државама (провинцијама). Аустро-Угарска је била и домовином многих словенских народа, па и јужнословенских, Пруска и Саксонија су биле у сусједству великих словенских народа (Руса, Пољака и Украјинаца), на једној страни, а на другој страни и саме су имале своје словенске ма-

њине. Уз то, већи интерес за словенски свијет у њима повећао се након подјеле Пољске, односно припојења неких њених провинција Њемачкоме царству, и након што је новостворена бугарска држава 1887. понудила пријестоље саксонско-кобуршком кнезу Фердинанду (Fürst Ferdinand von Sachsen-Coburg), који је тако постао бугарским царем. Баварска се при том углавном уклапала у јужноњемачки језички простор. А ту су главну улогу играли Аустрија и њени универзитетски центри Беч (Wien) и Грац (Graz).¹

У Прусској је славистика утемељена још 1841. године на универзитетима Бреслау и Берлин, али све до 70-тих година 19. вијека она није имала неко значење. Тек поновним оснивањем катедара за славистику на Универзитету у Лајпцигу (Leipzig) 1870. и Берлину (Berlin) 1874. ова два града су постали центрима славистичких студија у Њемачкој. У првом је дјеловао велики слависта Аугуст Лескин (August Leskien), аутор надалеко познате *Грамаџике српскохрватског језика* (Grammatik der serbokroatischen Sprache) из 1914. године и (за србистику важне) студије *Испитивање квалитетна и нагласка у словенским језицима: I. Квантитетна у Српском* (Untersuchungen über die Qualität und Betonung in den slawischen Sprachen: I. Die Quantität im Serbischen) из 1885. године, а у другом граду патријарх славистике Ватрослав Јагић, који је раније био шеф катедре за словенску филологију у Одеси. Уз то, године 1875. у Берлину је покренут часопис *Archiv für Slavische Philologie*, који је убрзо постао главним органом европске славистике и који је знатно допринио значењу и угледу славистике као науке уопште.

Берлин и Лајпциг су припремили терен за снажнији размах славистике у Њемачкој почетком 20. вијека² и у другим њеним државама. Кад су били у питању јужнословенски народи, особито Срби, ту су велику улогу играли и политички разлози, стање на Балкану уопште и интерес Њемачког царства за јужнословенске народе који су се ослобађали турског јарма и укључивали у европску цивилизацију. Та-

¹ Уп. Stanislaus Hafner, „Geschichte der österreichischen Slawistik“, In: Hamm/Wytrzens 1985, 11–88; Gerhard Neweklowsky, „О стању југославистике у Бечу“, In: *Научни састајак слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења* 1, 25–27; E. Prunč, L. Karničar (Hrsg.), *Materialien zur Geschichte der Slawistik in der Steiermark*, Graz 1987; уп. и Mahnken 1963, Kaiser 1973, Kaiser 1983.

² Од њемачких слависта (и србиста) из тог времена треба издвојити Вилхелма Волнера (Wilhelm Wollner) и Асмуса Серенсена (Asmus Sørensen), који су се посебно бавили српском народном епиком, од словеначких југослависта Матију Мурка (Mathias Murko), а од српских германосрбиста Милана Ђурчина с његовом књигом *Das serbische Volkslied in den deutschen Literatur* (Leipzig 2005).

ко су и многи српски студенти, докторанти и научници дјеловали у Лајпцигу и Берлину.³ Овдје треба поменути особито историчара Миливоја Јовановића, историчара и филолога Љубомира Стојановића, филолога Александра Белића⁴ и историчара и филолога Владимира Ђоровића,⁵ који су, без сумње, допринијели побољшању културних и научних српско-њемачких односа на смјени вијекова и у првим деценијама 20. вијека.

Измијењени политички и културни односи у источној и југоисточној Европи у првим деценијама 20. вијека довели су до већег занимања Њемачке за словенски свијет. У Баварској се схватило колико она заостаје у познавању словенских народа, њихових језика и културе у односу на друге њемачке покрајине, колики значај славистика има за германистику, колико је непозната историја, књижевност и умјетност Словена, који су тада у Европи бројали око 125 милиона становника, насупротив Германима са око 130 милиона и Романима са око 112 милиона. Тако је минхенски византолог Карл Крумбахер (Karl Krumbacher) 1908. године објелоданио исцрпну студију о културним вриједностима Словенскога и о славистици у Њемачкој,⁶ залажући се за веће отварање Нијемаца према Словенима, за дубље и свестраније изучавање њихових језика, културе, историје, друштвене и политичке мисли. Истовремено је тражио да се на Минхенском универзитету утемељи славистика као научна и студијска дисциплина која би коначно потпомогла да се попуни, како он каже, огромна празнина у универзалности њемачкога духа. Он сам је у свом научном и наставничком раду нудио славистичке теме, особито руску књижевност, и још раније припремио терен у управи минхенског универзитета и код баварске државе за отварање славистичке катедре на Универзитету у Минхену, на којем су у то доба студирали и многи Словени и из ис-

³ Од 1878. до 1914. године на Универзитету у Берлину студирало је укупно 155 студената из Србије, на Универзитету у Минхену (München) 147, те у Лајпцигу 126. Затим су слиједили универзитети у Јени (Jena) са 51 студентом, Хајделберг (Heidelberg) са 40, Хале (Halle) са 33, Бон (Bonn) са 17, те редом с нешто мањим бројем Вирицбург (Würzburg), Фрајбург (Freiburg), Бреслау (Breslau), Тибинген (Tübingen), Ерланген (Erlangen), Росток (Rostock), Гетинген (Göttingen) и Гисен (Giessen). Одбрањено је 19 докторских теза са српском тематиком (право, етнологија, историја, историја умјетности, педагогија и филологија) (уп. Трогранчић 2003, 55–65).

⁴ Уп. Бонаца 2000, 10–11, Schaller 1999.

⁵ Уп. само Ђоровићева дјела *Serbokroatische Grammatik* (Berlin/Leipzig 1913) и *Serbokroatisch-deutsches Gesprächsbuch* (Beplin/Leipzig 1913).

⁶ Уп. Karl Krumbacher, „Der Kulturwelt des Slavischen und die slavische Philologie in Deutschland“, In: Schaller, H. W., *Geschichte der Slavistik in Bayern*, Neuried 1981, 96–121.

точне и из југоисточне Европе.⁷ Тако је у Минхену 1911. године коначно отворена славистичка катедра⁸ и за њеног професора и водитеља постављен Прус Ерих Бернекер (Erich Verneker, 1856–1937) са Универзитета Бреслау.

Бернекер је био класични славист, посебно русист и балтист. Од јужнословенских језика најбоље је познавао старословенски и словеначки. Обрађивао је и сербокroatистичке теме и у настави и у својим дјелима,⁹ али није познато колико је он стварно био упућен у сербокroatистику (србистику), односно колико је познавао српски језик. У својој *Slavische Chrestomatie* (1902), поред црквенословенског (Altkirchenslavisch = Altbulgarisch) језика, укључио је руски, бјелоруски, украјински, пољски, чешки, словачки, лужичкосрпски (и горњолужички и доњолужички), кашупски, полапски, бугарски, српски-хрватски (Serbisch-Kroatisch) и словеначки. При том су у првом плану стајале старије епохе. *Serbisch-Kroatisch* је подијелио на а) старо-српски-хрватски (Alt-Serbisch-Kroatisch) и б) данашњи народни језик (Die heutige Volkssprache). Први блок је опет подијелио на три одјељка: 1) старо-српске (ћириличке) повеље (Altserbische (cyrillische) Urkunde), 2) старо-хрватске (глагољске) повеље (Alt-kroatische (glagolitische) Urkunde) и 3) од далматинских пјесника (Aus den dalmatinischen Dichtern). Други блок — Die heutige Volkssprache — разврстао је на три дијалекта: штокавски, чакавски и кајкавски. Први (штокавски) садржавао је само србистичке теме, односно дјела Вука Стеф. Караџића (приповијетке *Аждаја и царев син*, *У цара Тројана козје уши* и епска пјесма *Предраг и Ненад*), други (чакавски) једну народну бајку из Приморја (*Дивојка ослободила Живала*), коју је забиљежио Фран Микулчић, а трећи (кајкавски) двије народне бајке (*О грофу и његовој злој майџери*, коју је забиљежио Рудолф Строхал, и *Виле љросу ѿојасле*, из *Народних ѿри-*

⁷ Уп. фунсоту 3, односно Трогранчић 2003.

⁸ Минхенски универзитет је још 1843. године био отворио славистичку катедру и за њеног професора изабрао Јохана Андреаса Шмелера (Johann Andreas Schmeller, 1785–1852). Он се, међутим, није прихватио тога посла па је тако, стицајем и других околности, прошло чак 68 година до њеног поновног отварања. [Овдје треба поминути и то да је у току Првог свјетског рата било озбиљних планова и за оснивање једнога Balkaninstitut-а. До тога је, међутим, дошло тек 1930. године. Године 1936. покренут је часопис *Südostdeutsche Forschungen* (данас: *Südost-Forschungen*) (уп. Helmut Schaller, „Aus der Geschichte der deutschen Südostforschung. Die Pläne für ein Münchener Balkaninstitut im Ersten Weltkrieg“, In: *Südosteuropa-Mitteilungen* 19/1, 1971, 42–47)].

⁹ Забиљежено је, нпр., да је његов курс предавања и вјежби под насловом „Увод у Српскохрватски“ у зимском семестру 1913/1914. имао рекордан број полазника (чак 26) (Бонаца 2003, 15); уп. и Бернекерове радове *Die Wortfolge in den slavischen Sprachen* (Berlin 1900), *Slavisches Etymologisches Wörterbuch I–II* (Heidelberg 1908–1914).

иовијести у *Вараждину и околици* Матије Крачманова Ваљевца). На крају је урадио опширан и врло добар српскохрватско-њемачки рјечник (око 30 страна), у који је укључио лексику са свим изговори-ма (ијекавским, екавским и икавским). Главни извори били су му Вуков *Српски рјечник* из 1852. године и *Рјечник хрватскога или српскога језика* ЈАЗУ из 1880. године.

Бернекер је био свјестан да су југославистика уопште и србистика посебно биле недовољно заступљене у Минхену како у настави тако и у истраживањима, па је порадио на припреми стручњака који ће покрити те области. Ту је имао донекле и среће: године 1916. код њега се на студијама појавио већ формиран филолог Герхард Геземан (Gerhard Gesemann, 1888–1948), који је прије Првог свјетског рата на више њемачких универзитета студирао германистику, класичну филологију, индологију и славистику (1913. докторио у Килу [Kiel] из етнологије), а који се 1914. запутио у Србију, у Београд, с циљем да на живом извору упозна језик и културу српског народа. У Београду је радио као професор њемачког језика у Првој мушкој гимназији и активно се укључио у културни и научни живот града, који га је свесрдно прихватио. Културна и научна атмосфера у српској пријестоници оставила је на њега снажан дојам и неизбрисиви траг у његовој богатој универзитетској и научној каријери. Геземан је и лично доживо страдања српског народа преживјевши све страхоте повлачења српске војске у зиму 1915/1916. године, о чему је много касније, као угледни славист, оставио потресно литерарно свједочанство.¹⁰

Геземан је у Минхену кренуо са својим разноврсним и плодотворним научним и списатељским радом. Бернекер му је за хабилитациони рад повјерио тада пронађени велики рукопис српских народних пјесама у Ерлангену, који је он научно обрадио и описао хабилитирајући се већ 1920. године.¹¹ Потом је одмах изабран за наставника јужнословенске књижевности.¹²

¹⁰ Уп. Gerhard Gesemann, *Die Flucht. Aus einem serbischen Tagebuch 1914 und 1916*, München 1935 (на српском језику, у преводу Радосава Меденице, објављен тек 1964. у Београду под називом *Са српском војском кроз Албанију 1915–1916*).

¹¹ *Ерлангенски рукопис старих српскохрватских народних пјесама* објављен је у едицији Српске краљевске академије „Зборник за историју, језик и књижевност српског народа“, књ. XII, у Сремским Карловцима 1925. године

¹² За своје прво јавно, наступно предавање Геземан је Факултету предложио три србистичке теме: 1) Жалосна пјесанца Хасанагинице, 2) Вук Караџић као сакупљач јужнословенских народних пјесама и 3) Музички акценат у Јужнословенском. Факултет је одабрао прву. Бернекер је касније високо оцијенио Геземанов наступ, наглашавајући да ће он обогатити наставу југославистике на минхенском универзитету (Шалер 1985, 182).

Но Геземан је у Минхену дјеловао само два семестра (зимски 1920/21. и љетни 1921) као југославист и србист, складно надопуњавајући Бернекерову дјелатност и његову склоност за руски и балтичке језике. Држао је вјежбе и предавања из црквенословенског, те курсеве Српскохрватске народне пјесме, Историја српскохрватске књижевности и Мажуранићев „Смрт Смаил-аге Ченгића“. На крају 2. семестра отишао је на Универзитет у Праг за редовног професора славистике, гдје је остао до 1943. године. Скрхан великом свјетском трагедијом коју је наметнула и иза себе оставила нацистичка Њемачка умро је 1948. у једном малом баварском граду.¹³

Одласком Герхарда Геземана из Минхена, у Баварској су југославистика и србистика поново биле непокривене како у настави тако и у науци. А потребе су се за тим наметале, особито у области филологије (лингвистике) и културне историје. Убрзо је та празнина била попуњена: на Геземаново мјесто 1925. изабран је Алфонс Маргулиес (Alfons Marguliés, 1897–1928), југославист језикословац широкога образовања и модерних филолошких схватања. Студирао је германистику, славистику и балтистику у Прагу, Минхену и Кенигсбергу (Königsberg, данас: Каљининград), гдје је докторирао с темом „Verba reflexiva у словенским језицима“ 1924. године. Наредне године (1925) хабилитирао је у Минхену с темом „Старословенски Codex Suprasliensis“. Маргулиес је држао предавања из старословенског, бугарског, српског и словеначког, из историјске српске граматике, словенске палеографије, јужнословенске књижевности, те вјежбе из руске књижевности. Путовао је по Балканском полуострву, о чему је, понесен крајевима и културом, оставио своје дојмове у јавном предавању 1927. године под називом „Развојне фазе јужнословенских култура“.¹⁴ Радио је на књизи *Историја српскохрватског језика*, али је, нажалост, све остало у припремној фази: умро је 13. децембра 1928. у Минхену подлегнувши једној тешкој болести.

¹³ Геземан се сматра родоначелником модерне њемачке југославистике. Иза себе је оставио разноврсно дјело из трију већих области: а) из српске и хрватске књижевности, 2) из културе јужнословенских народа у оквиру европске културе, и 3) из српског народног стваралаштва. Уп. његова целокупна дјела сабрана у два замашна тома: Gerhard Gesemann, *Gesammelte Abhandlungen*. Bd. 1. I. Russische Literatur. II. Südslavische Volksdichtung, стр. 627; Bd. 2. I. Serbokroatische und bulgarische Literatur. II. Balkanische Kultursoziologie. III, Varia, стр. 694. Hieronymus Verlag Neuried, 1981–83, те на српском језику, поред поменутог Ерлангенског рукописа, књиге *Српскохрватска књижевност*, Београд 1934 (у преводу Владимира Вујића) и *Студије о јужнословенској народној епизи*, Београд — Нови Сад 2002 (у преводу Томислава Бекића).

¹⁴ Уп. *Entwicklungsphasen der südslavischen Kulturen*, Ansbach 1930.

Маргулиес је дао одређени допринос србистици иако му је наставничка и научна каријера била врло кратка. Његова дисертација посвећена је упоредној синтакси индоевропског и словенских језика, гдје је српски, поред старословенског, руског и чешког, заузео видно мјесто. У студији „Historische Grundlage der südslavischen Sprachgliederung“ (*Archiv für Sl. Philologie* 40, 1926, 197–211) дао је слику расподјеле јужнословенских дијалеката који су се ту формирали још у 14. вијеку. При том је истакао да се припадност неког језичког територија не може одредити само на основу историјских факата него се ту морају узимати прије свега језички критерији. Тако је он установио да је македонски у „основи бугарски“, изузимајући сјеверозападне дијалекте, који су у ближем сродству са српским. А тимочки дијалект је за њега прелазни дијалект између српског и бугарског. При том је указао на балканизме и на значај те регије за јужнословенску дијалектологију. Маргулиес се, уз то, позабавио и савременим српским језиком, па је, између осталог, врло компетентно оцијенио и уџбеник српског (српскохрватског) језика К. Х. Мајера и А. Стојичевића из 1927. године.¹⁵ И на крају, године 1925. у Минхену је издао књигу *Volks-Lieder der Serben* (Српске народне пјесме), извршивши врло зналачки и одмјерен избор из превода славне Терезе фон Јакоб (Therese von Jakob) из 1825. године, односно 1853, позивајући се на Гетеа (J. W. Goethe) и на његово схватање српске народне поезије и њене класификације.

Од 30-тих до 50-тих година 20. вијека југославистика и србистика су биле слабо заступљене у Минхену. Бернекер је умро 1937. године, а на његово мјесто је изабран русист и полонист Ервин Кошмидер (Erwin Koschmieder) тек 1939. године. Наступила су тада и тамна времена у Европи, у којима положај славистике у Њемачкој, а посебно србистике, није био на завидном нивоу. У току рата србистике у Минхену, у ствари, није ни било: власт је била наметнула учење само хрватског језика. А непосредно послије рата минхенска славистичка катедра се борила за опстанак у врло неповољним приликама. Тек од 1947. практично је поновно оживио лекторат за српскохрватски језик.

Од 50-их до 70-их година 20. вијека славистика се у Њемачкој снажно развијала и проширивала. Поред русистике, особито је била експанзивна југославистика, прије свега сербокroatистика. Велику улогу у томе имала је дакако политичка ситуација: настанак двију њемачких држава, стварање двају блокова, западног и источног, снажан економски и културни развој Савезне Републике Њемачке, отварање

¹⁵ Уп. „K. H. Mayer, A. Stojčević, Serbokroatisches Lesebuch. Göttingen 1927“, In: *Archiv für Slavische Philologie* 42, 1929, 150–151.

Југославије као несврстане земље према Западу, која је тако дуго била једином словенском земљом у којој је био слободан приступ итд. Тако је дошло и до отварања многих нових катедара славистике у СР Њемачкој и нових сербокроатистичких семинара. То се посебно одразило у Баварској, у којој су од 50-тих до 80-тих године, у више градова, на постојећим или на новим универзитетима (у Ерлангену, Вирцбургу, Регенсбургу, Пасауу, Бајројту, Бамбергу, Аугсбургу), основани нови славистички семинари и/или катедре. У свему томе Минхен је имао водећу улогу и временом се развио у један од главних славистичких центара у Њемачкој кад је у питању југославистика, односно сербокроатистика.¹⁶

Томе су допринијели не само вањски чиниоца који су у потпуно новим геополитичким околностима одређивали односе Баварске са југоисточном Европом него, прије свега, водитељи и сарадници минхенске славистичке катедре, њихов наставни и научни ангажман, који је био разноврстан и потицајан за проширивање јужнословенских студија и истраживачких пројеката. У свему томе у оквиру њемачко-српских односа посебно мјесто заузима Алојз Шмаус (Alois Schmaus, 1901–1970), германист, славист и балканолог, велики културни и научни посредник између Срба и Нијемаца.

Шмаус је студирао на више њемачких универзитета општу лингвистику, славистику, романистику, англистику и германистику. Године 1923. докторирао је у Минхену о развоју хипотаксе у чешком. Године 1923. отишао је у Београд да продужи своје славистичке студије код Павла Поповића, Богдана Поповића, Александра Белића и Радована Кошутића. Ту је, уз то, похађао и балканолошке и оријенталне студије (турски и албански, касније и новогрчки и мађарски). Године 1927/28. постао је професором њемачког језика у Првој београдској гимназији, а 1928. лектором на Филозофском факултету у Београду, гдје је дјеловао (од 1939. као приватни доцент) све до 1940. године. За вријеме окупације био је водитељ научног одјељења Њемачког института у Београду, који је основан 1941. године. Од 1946. преузео је наставу јужнословенских књижевности и фолклора на Универзитету у Минхену, 1948. хабилитирао је с темом „Крајишка епика“. Тад је постао доцентом, а 1957. редовним професором и водитељем све до смрти (1970) минхенског Института за славистику и балканологију.

¹⁶ Ту се с њим, на истој равни, налазио Универзитет у Гетингену (уп. Бонаца 2003, 20–21).

За вријеме боравка у Београду Шмаус се развио у великог југословенског германисту и слависту. Био се уврстио у водећи књижевни и научни живот српске пријестонице. Поред многих радова о српско-њемачким везама и њемачкој књижевности, народној поезији, српским писцима (нпр. о Д. Обрадовићу, П. П. Његошу, С. Пандуровићу, С. Ранковићу, Ј. Скерлићу, Т. Манојловићу и др.)¹⁷ Шмаус је пратио и збивања у српској филологији и преводио српску књижевност на њемачки језик (између осталих и новеле Иве Андрића 1939).¹⁸ Године 1930. издао је с Радосавом Меденицом *Немачки за њочетнике*, који је дуго био основним уџбеником њемачког језика за Србе, да би 1954. прерастао у Шмаусово властито дјело *Немачки у 100 лекција*, које је доживјело много издања. Године 1941. Шмаус је издао *Serbisch für den Alltag* (Berlin–Beograd), који је 1944. прерастао у *Lehrbuch der serbischen Sprache*, 1960. у *Serbokroatisch in 100 Lektionen* (Beograd), те 1961. у *Lehrbuch der serbokroatischen Sprache* (München–Beograd), који је касније много преиздаван, поставши основним уџбеником српског језика за њемачке слависте све до 80-их година 20. вијека, па и касније с одређеним прерадама и с поновним враћењем српском имену.¹⁹

Шмаус је након Другог свјетског рата, заједно с Ервином Кошмидером и Паулом Дилсом (Paul Diels) снажно развио југославистику у Минхену тако да је он постао једним од главних њених центара у Њемачкој, ако не и на цијелом њемачком говорном подручју.²⁰ Уз то је установио и балканолошке студије, покренуо (сâм или с другим славистима) нове славистичке часописе и едиције (*Die Welt der Slaven*, 1956, *Slavistische Beiträge*, 1960, *Zeitschrift für Balkanologie*, 1962, *Opera Slavica*, 1961, *Beiträge zur Kenntnis Südosteuropas und des nahen Orients*, 1966. и др.). Особито је значајан *Die Welt der Slaven*, које-

¹⁷ Уп. *Serta Slavica. In memoriam Aloisii Schmaus*, München 1971, XXI–LVII.

¹⁸ Много касније, 1963, у Минхену је објавио и превод Његошевог *Горског вијенца*, на којем је радио преко 20 година, са опсежним коментаром и уводом „који спада међу најuspелије студије о Његошу“ (Radosav Medenica, „Dr A. Schmaus in memoriam. Naučni rad za vreme njegovog boravka u Beogradu“, In: *Serta Slavica* 1971, XXIX).

¹⁹ Уп. Alois Schmaus, *Lehrbuch der serbischen Sprache*, Bd. 1., vollständig neu bearbeitet von Vera Bojić, München 1994 (2. прерађено издање 1996), Bd. 2, München 1996.

²⁰ Од 50-их до 80-их година 19. вијека било је златно доба славистике (посебно југославистике) на Универзитету у Минхену. У том периоду је у Институту за славистику и балканологију докторирало и/или хабилитирало више њемачких слависта, који су дали значајне прилоге и из југославистике и балканологије (међу њима су нпр. J. Schütz [Шиц], B. Panzer [Панцер], E. Wedel [Ведел], W. Gesemann [Геземан], H. Schaller [Шалер], P. Rehder [Редер], K. Steinke [Штајнке], J. Grotzky [Гроцки] и др.).

му је својеврстан печат најприје дао Ервин Кошмидер па онда Алојз Шмаус. Поред многих дјела из књижевности, културе и балканологије,²¹ Шмаус је оставио и значајне прилоге из лингвистичке југославистике и србистике. Године 1953. писао је о македонском књижевном језику,²² 1955, 1961. и 1968. о турцизмима у јужнословенским и балканским језицима,²³ 1965. године о Вуковој језичкој реформи²⁴ и др.

Након Шмаусове смрти дошло је до одређеног вакуума у југославистици и балканологији у Минхену. Истина, област руске и јужнословенске књижевности предавао је Јоханес Холтузен, који је преузео и руководство минхенске славистике, али језичке и балканолошке студије нису добиле достојног наслједника (изузев у школској 1972/73. години, када је на катедри радио Хенрик Бирнбаум [Henrik Birnbaum], задужен за руску и јужнословенску лингвистику, балтистику и балканологију, али се он поново вратио у Америку). Дуже времена тежиште на студију и у изучавању биле су, поред русистике, бохемистика и полонистика. Једини југославист на славистичкој катедри био је Петер Редер (Peter Rehder) у својству асистента (1967–1979), односно научног сарадника (1979–1982).²⁵ Стање се битно промијенило када је Редер 1982. изабран за професора југославистике и балканологије. Његовим одласком у пензију 2004. године укинута је, нажалост, професорско мјесто за те области тако да је судбина и србистике на минхенском универзитету у будућности потпуно неизвјесна.

Наставну и научну дјелатност Петера Редера (1939) чине словенска палеографија и текстологија, старословенске редакције, старије језичке епохе, посебно руског и српскохрватског, фонетика и фонологија словенских језика и стандардологија. Његова теза, објављена

²¹ Уп. Alois Schmaus, *Gesammelte slavistische und balkanologische Abhandlungen I–III* (red. P. Rehder), München, 1971–1973.

²² „Makedonische Schriftsprache und Literatur“, In: *Osteuropa* 3, 1953, 178–183.

²³ „Zur Lautgestalt der türkischen Lehnwörter in den südslavischen Sprachen“, In: *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 6, 1955, 104–123; „Gramatički rod turskih imenica u južnoslovenskim jezicima“, In: *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 4–5, 1961–1962, 300–308; „Türkisch k' ~ g', ç ~ c in den Balkansprachen“, In: *Slavistische Studien zum 6. Internationalen Slavistenkongress in Prag 1968*, 170–182; „Pojave tursko-srpskohrvatske jezičke interferencije“, In: *Godišnjak Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine* 6. Centar za balkanološka ispitivanja 4, Sarajevo 1968, 121–134.

²⁴ „Synchronie und Diachronie in Vuk St. Karadžićs Sprachreform“, In: *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 18, 1965, 93–106.

²⁵ Једно вријеме ту је дјеловао као асистент и приватни доцент и Хелмут Шалер (Helmut Schaller), русист и балканолог, док није отишао за професора у Марбург/Лан (Marburg/Lahn). Уп. његову књигу *Die Balkansprachen*, Heidelberg 1973.

као посебна књига у минхенским славистичким прилозима под насловом *Beiträge zur Erforschung der serbokroatischen Prosodie. Die linguistische Struktur der Tonverlauf-Minimalpaare* (1968), изазвала је посебну позорност у славистици. Заједно са Зораном Жилетићем саставио је уџбеник српскохрватског (српског) језика *Serbokroatisch spielend leicht. In 130 Lektionen mit einem Grammatiküberblick und einem Wörterbuch Serbokroatisch-Deutsch, Deutsch-Serbokroatisch* (1970). Већи број радова посветио је историји српског књижевног језика, посебно дјелу Вука Карацића (с тим у вези приредио је и Гримов превод Вукове Српске граматике из 1824),²⁶ језичким интерференцијама јужнословенско-турским и њемачко-српским, теорији стандарда и развоју стандардних јужнословенских језика и др.²⁷ Уредио је *Einführung in die slavischen Sprachen* (Увод у словенске језике) 1986,²⁸ који је постао основним уџбеником славистике на њемачком говорном подручју и шире и који је до сада доживио више издања и дорада.²⁹ Године 1992. уредио је *Das neue Lexikon Osteuropa von A–Z*,³⁰ у којем су обрађене државе, народи, мањине, религије, културе, језици, књижевности, политика, економија и нови развојни процеси у југоисточној и источној Европи у задњим деценијама 20. вијека. Осим тога, Редер води и уређује реномирани часопис *Die Welt der Slaven*, највећу и најпознатију славистичку едицију на њемачком говорном подручју *Slavistische Beiträge*, у којој је до сада изашло чак 457 књига,³¹ *Sagners Sla-*

²⁶ Уп. и његов рад „Гримов лични примерак превода Вукове Српске граматике“, In: *Научни састајанак слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења* 4/2, 1975, 227–282.

²⁷ Уп. Редеру комплетну библиографију у: Miloš Okuka, Ulrich Schweier (Hrsg.), *Germano-Slavistische Beiträge. Festschrift für Peter Rehder zum 65. Geburtstag* (München 2004, 9–15).

²⁸ *Einführung in die slavischen Sprachen*, Darmstadt, 1986 (2. изд. 1991, 3. 1998, 4. 2003).

²⁹ Тако је у првом издању сâм написао чланке *Das Makedonische*, *Das Serbokroatische* и *Das Slovenische*, а у 3. издању (1998) умјесто једне натукнице *Das Serbokroatische* појавиле су се четири: *Das Kroatische* (250–266), *Das Serbische* (279–295), *Das Bosnische* (296–299) и *Das Serbokroatische* (300–309).

³⁰ München 1992, 2. проширено издање 1993.

³¹ Међу њима су, дакако, и многа србистичка дјела, како из књижевности тако и из лингвистике. Наводимо овдје само нека из језикословља: М. Mihailović, *Tempus und Aspekt im serbokroatischen Präsens*, 1962; Р. Rehder, *Beiträge zur Erforschung der serbokroatischen Prosodie*, 1968; R. Alexander, *Torlak Accentuation*, 1975; М. Okuka, *Sava Mrkalj als Reformator der serbischen Kyrilliza*, 1975; V. Bojić, *Jakob Grimm und Vuk Karadžić*, 1977; R. Jovanović Gorup, *The Semantic Organization of the Serbo-Croatian Verb*, 1987; A. Kretschmer, *Zur Methodik der Untersuchung älterer slavischer*

vistische Sammlungen од 1974. године (31 књига) и *Die Welt der Slaven, Sammelbände — Sborniki* од 1997. године (28 књига).³²

На минхенском универзитету дјеловало је и више србиста и германослависта из бивше Југославије, или као лектори или као гостујући професори (Михаило Махаиловић, Никола Прибић, Зоран Жилетић, Милена Мразовић, Перо Ђукановић, Милош Окука и др.). Неки од њих су се у Минхену и дуже задржали, нпр., Никола Р. Прибић од 1949. до 1961. године, и Милош Окука, који је ту и данас активан, и то од 90-тих година прошлог вијека. Никола Прибић је после Минхена (1961) отишао у Сједињене Америчке Државе (University of Texas in Austin, а од 1965. Florida State University in Tallahassee). Главна подручја његова истраживања била су средњовјековна, ренесансна и барокна књижевност јужних Словена, посебно Срба, затим јужнословенски фолклор и књижевна компаративистика у подручју германо-романословенских односа. Дао је својеврстан допринос и историји српског књижевног језика. Његова дисертација, одбрањена на Минхенском универзитету 1948. године, посвећена је језику Доситеја Обрадовића.³³ Тој теми се враћао и касније, објавивши и синтетички рад о његовом мјесту у историји српског језика.³⁴ Осим тога дао је и зналачки приказ повијести *Рјечника хрватскога или српскога језика ЈАЗУ* и друге прилоге.³⁵ Милош Окука, раније професор Сарајевског универзитета, поред више радова објавио је у периду откако је у Минхену неколико дјела из књижевности и културе,³⁶ те из лингвистике и

schriftsprachlicher Texte (am Beispiel des slavenoserbischen Schrifttums), 1989; A. Lauterbach, *Anredeformen im Serbischen um 1800*, 1999; А. Н. Соболев, *Говор села Вратарница в восточной Сербии в историческом и ареальном освещении*, 1994. и др.

³² Поред наведених издавачких кућа и славистичких едиција у Минхену, овдје треба поменути и друге које су дјеловале (или још увијек дјелују). То су *Dr. Dr. Rudolf Trofenik, Slavica Verlag Dr. Anton Kovač* и *Hieronimus* (издавачи), едиције *Slavische Biographien, Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slovenen* и *Literatura slovenica* (Трофеник), *Arbeiten und Texte zur Slavistik* (W. Kasack [Казак]), *Selecta slavica* (W. Gesemann [Геземан], H. Schaller [Шалер]), *Analecta slavica* (H. Kunstmann [Кунстман]) и *Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Südslaven* (Ковач).

³³ *Beiträge zur Charakteristik der Sprache Dositej Obradovičs*. Phill. Diss. Universität München, 1948.

³⁴ „Dositej Obradovičs Stellung in der Geschichte der serbischen Sprache“, In: *Südost-Forschungen XIV*, 1955, 428–440.

³⁵ Уп. *Festschrift für Nikola R. Pribić* (Hrsg. J. Matešić, E. Wedel), Neuried 1983; *Talvj, Tesla und die geistige Welt der Südslaven. Zum Gedächtnis von Nikola Pribić (1913–1992)* (Hrsg. G. Grimm, R. Pribić), München 1999.

³⁶ Уп. *Das zerrissene Herz. Reisen durch Bosnien-Herzegowina 1530.–1993* (C. H. Beck Verlag, München 1994, са Петром Редер [Petra Rehder]), *Traumreisen und Gren-*

социолингвистике: *A Bibliography of Recent Literature on Macedonian, Serbo-Croatian, and Slovene Language* (Slavica Verlag Dr. Kovač, München 1990, са Радом Ленчек [Rado Lencek]), *Književni jezik u Bosni i Hercegovini od Vuka Karadžića do kraja austrougarske vladavine* (Slavica Verlag Dr. Kovač, München 1991, са Љиљаном Станчић), *Eine Sprache – viele Erben. Sprachpolitik als Nationalisierungsinstrument in Ex-Jugoslawien* (Wieser Verlag, Klagenfurt 1998), *Lexikon der Sprachen des europäischen Ostens* (Wieser Verlag, Klagenfurt 2002) и *Srpski na križnom putu (Povjesnica, ideologija, jezička zbilja)* (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo 2006). Осим тога, једно му је дјело посвећено српско-њемачким културним односима.³⁷

*

Након Другог свјетског рата проучавање словенских језика проширило се у Баварској и на друге њене универзитете (Ерланген [Erlangen], Вирцбург [Würzburg], Регенсбург [Regensburg], Пасау [Passau], Бајројт [Bayreuth], Бамберг [Bamberg], Аугсбург [Augsburg]). Први баварски универзитет који је отпочео са славистичким студијама послје минхенскога био је Ерланген. Од 1946. до 1948. године на њему су нуђена поједина предавања и курсеви руског и пољског језика, а онда је 1948. отворена славистика као наставни студиј, с тежиштем на русистици и на западној славистици. Нешто се стање промијенило у корист југославистичких и србистичких тема од 1964. године, када је семинар преузео познати славист Јозеф Шиц (Joseph Schütz, 1922–1999).

zermessungen. Reisende aus fünf Jahrhunderten über Slowenien (Drava Verlag, Klagenfurt 1998; са Клаусом Олофом [Klaus D. Olof]), *Bosna i Hercegovina prije 100 godina u riječi i slici – Bosnien-Herzegowina vor 100 Jahren in Wort und Bild – Bosnia and Herzegovina from 100 years ago in word and pictures* (Wings of Hope, München – Banjaluka 1999, са Мехом Шоше [Meho Šoše], 2. izd. Bosanska riječ, Tuzla 2004), *Добра земља шайни кроз згњечене влаји. Српска књижевност Босне и Херцеговине од Љубовића до данас. Анџологија поезије и прозе* (Задужбина „Петар Кочић“, Бањалука – Београд 2001), *Terra Bosna* (Wieser Verlag, Klagenfurt 2002, са Гером Фишер [Gero Fischer]), *Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine od XV. stoljeća do danas. Antologija poezije i proze* (Hrvatska misao 25–26, Matica hrvatska, Sarajevo 2002), *Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine koncem XIX. i prve polovice XX. stoljeća* (Matica hrvatska / HKD Napredak, Sarajevo 2005), *Kvarner* (Wieser Verlag, Klagenfurt 2007, са Гером Фишером [Gero Fischer]).

³⁷ *Deutsch-serbische Kulturbeziehungen im Spiegel des Volksliedes. Talvj – Therese Albertine Luise von Jakob (1797–1870)* (Hamburg 2003). Уп. и зборник који је уредио са Улрихом Швајером (Ulrich Schweier), *Germano-Slavistische Beiträge. Festschrift für Peter Rehder zum 65. Geburtstag* (München 2004).

Шиц се бавио како језичким тако и културним темама словенских народа из различитих епоха (прије свега руског и српског, али и других словенских народа). Тако је истраживао словенске рукописе и јеванђеља,³⁸ руски акценат и историју руске културе, укључујући и њену животну свакодневицу,³⁹ јужнословенску народну књижевност,⁴⁰ словенске ономастичке трагове у средњем вијеку и у садашњости на њемачком говорном подручју⁴¹ и др. А посебене области, у којима је дао и фундаменталне резултате, јесу јужнословенска (српска) лексикологија и етимологија. Поред више радова из тих области Шиц је оставио и двије књиге: *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen* и *Der altserbische bergmännische Wortschatz. Sprachgeschichtliche Abhandlung*. Прва је изашла још давне 1957. године у издању Њемачке академије наука у Источном Берлину, а друга постхумно у издању Српске академије наука и уметности у Београду 2003. године. Прва је била родоначелником проучавања српске географске терминологије, а друга круном и синтезом његових научних истраживања српске рударске лексике.⁴²

На Универзитету у Вирцбургу славистика је отворена 1957. године. Главне области изучавања су биле (и остале) русистика и западна славистика (пољски и чешки). Од самог почетка, уз то, заступљен је и српскохрватски језик као помоћни предмет. Од 1957. до 1964. године словенски семинар водио је Јоханес Холтусен (Johannes Holthusen), књижевни историчар (русист и југославист). Од југослависта (сербокроатиста) једно вријеме тамо је дјеловао Јозеф Шиц (в. горе), а сада је активна Доротеа Кениг (Dorothea König). Као што је то

³⁸ *Das handschriftliche Missale Illyricum Lipsiense*, Bd. 1–2, Wiesbaden 1963; *Die Lehrer der Slawen Kyrill und Method: Die Lebensbeschreibungen zweier Missionare*, St. Ottilien 1985.

³⁹ *Die Akzentregeln des Russischen. Leitfaden für die Praxis* (Hamburg 1987; 2. изд. München 1997); *Russlands Samowar und russischer Tee* (Regensburg 1986) (уп. Шичову комплетну библиографију у његовом аутобиографском дјелу *Aus einem Dorf im Banat*, München 1997, 250–268).

⁴⁰ Уп. његову књигу *Volksmärchen aus Jugoslawien* (Düsseldorf 1960), која је касније у Франкфурту на Мајни излазила у више издања под називом *Jugoslawische Märchen*.

⁴¹ *Frankens mainwendische Namen. Geschichte und Gegenwart*, München 1994.

⁴² Захваљујући труду и одличном преводу Александра Ломе прво дјело је доступно и српском читаоцу. Појавило се 1994. године у едицији *Студије о Србима* (Jozef Šic, *Geografska terminologija srpskohrvatskog jezika*, Donji Milanovac — Novi Sad — Beograd, с поговором Павла Ивића; уп. и његов осврт у поводу изласка књиге из штампе у *Задужбини* VII/28, 1994, 4), а друго је на њемачком језику изашло у Београду, опет Ломиним трудом и с његовим предговором.

у Њемачкој често на мањим катедрама случај, она предаје и јужнословенске језике и књижевности. У основи је кroatисткиња, али се, особито у посљедње вријеме, доста посветила и србистичким темама, по највише њемачко-српским културним односима.⁴³

С отварањем Универзитета у Регенсбургу 1967. године почело је и тамо изучавање славистике. Поред русистике као главног предмета, заступљени су и западнословенски и јужнословенски језици. Српско-хрватски се учи на нивоу лектората. Неријетко је обрађиван и у оквиру компаративног проучавања словенских језика. Први водитељ семинара Карл-Хајнц Полок (Karl-Heinz Pollok), поред својих главних семинара, бавио се и историјом и дијалектологијом јужнословенских језика. Дао је значајан допринос проучавању новоштокавског акцента (уп. *Der neuštokavische Akzent und die Struktur der Melodiegestalt der Rede*, Göttingen 1964) и поезике српских народних пјесама. Ервин Ведел (Erwin Wedel) се бавио културом и књижевношћу јужних Словена (нпр. Доситејем Обрадовићем, илиризмом итд.), а Клаус Трост (Klaus Trost) историјском и компаративном граматиком. Иначе је главна област учења и проучавања на овом универзитету русистика, бохемистика и полонистика. Србистика је каткад покривана и гостовањима наставника с новосадског универзитета (међу њима је био, нпр., и Милорад Павић), с којим регенсбуршки универзитет има партнерске односе.

На другим баварским универзитетима (Бајројт, Пасау, Аугсбург и Бамберг) сербокroatистика је била само помоћним предметом, а на неким од њих више је и нема, као ни славистике уопште.⁴⁴

⁴³ Уп., нпр., њене радове: „Стефан Немања: Свети краљ — монах“, In: *Научни састјанак слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења* 28, 1999, 27–35; „Немачки humanista Joachim von Watt/Joachim Vadianus о Marku Kraljeviću i о Србији 1548. г.“, In: *Научни састјанак слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења* 30/2, 2002, 99–113.

⁴⁴ Изузетак је Универзитет у Бамбергу, гдје однедавно постоји и лекторат за „Das Kroatische, Bosnische, Serbische“. И тамошња водитељица југославистике Елизабет фон Ердман (Elisabeth von Erdmann [раније: von Erdmann-Pandžić]), поред јужнословенским књижевностима (прије свега хрватском) и њемачко-јужнословенским културним односима, узгред се бави и повијешћу стандардизације хрватскога и српскога. Но она је у основи кroatисткиња. Из србистике (и/или сербокroatистике) има неколико радова посвећених идеологији и политици, који су, исто тако, јако идеолошки обојени (уп., нпр., „Sprache als Ideologie: Zu einem unveröffentlichten Brief von V. S. Karadžić“, *Die Slawischen Sprachen* 31, 1993, 5–37; „Die Standardisierung des Štokavischen zwischen Philologie und Ideologie“, In: Helmut Schaller (Hrsg.), *Sprache und Politik: Die Balkansprachen in Vergangenheit und Gegenwart*, München 1996, 137–149; „Serbokroatisch: ein südslavistisches Ideologumenon?“, In: *Die Slawischen Sprachen* 55, 1997, 115–126. и др.).

*

Велике геополитичке промјене у источној и југоисточној Европи 90-тих година 20. вијека, распад Југославије и балкански ратови, те процеси европеизације и глобализације довели су славистику у Њемачкој у неповољан положај. Многи славистички семинари и институти су угашени, многи студији и програми су реструктурирани или смањени, многи су потпуно укинута. То се посебно одразило на југославистику и србистику, која је након распада српскохрватске језичке заједнице добрим дијелом гурнута на споредне колосијеке, у Њемачкој уопште и у Баварској посебно. Србистика је, уз то, постала жртвом и неповољних њемачко-српских односа крајем 20. и почетком 21. вијека. Њена судбина у будућности зависиће не само од тих односа него и од тога како ће се развијати српско друштво и на који ће се начин оно уклопити у европске интеграционе процесе.

ЛИТЕРАТУРА

- Бернекер 1927:** Erich Berneker, „Das Seminar für Slavische Philologie“, In: *Festschrift zur Jahrhundertfeier der Universität München I*, 193.
- Бонаца 2000:** Sergio Bonazza, „Die Deutsche Serbistik“, In: Dittmar Dahlmann, Milan Kosanović (Hrsg.), *Deutsch-serbische Beziehungen vom Berliner Kongress bis heute*, Bonn, 7–26.
- Герхарт 1987:** Dieter Gerhardt, Hans-Bernd Harder, Reinhard Lauer, Helmut Schaller, Klaus-Dieter Seemann (Hrsg.), *Materialien zur Geschichte der Slavistik in Deutschland*, Bd. 2, Wiesbaden.
- Кајзер 1973:** Eleneore Kaiser, Alfons Höcherl, *Materialien zu einer slavistischen Bibliographie. Arbeiten der in Österreich, der Schweiz und der Bundesrepublik Deutschland tätigen Slavisten (1963–1973)*, Bd. 2, München.
- Кајзер 1983:** Eleneore Kaiser, Ernst Hansack, *Materialien zu einer slavistischen Bibliographie. Arbeiten der in Österreich, der Schweiz und der Bundesrepublik Deutschland tätigen Slavisten (1973–1983)*, Bd. 3, München.
- Константиновић 1997:** Zoran Konstantinović, *Deutsch-serbische Begegnungen. Überlegungen zur Geschichte der gegenseitigen Beziehungen zweier Völker*, Berlin.
- Лефелт 1995:** Werner Lehfeldt, „Überlegungen zur Situation der Slavistik in Deutschland,“ In: *Die Welt der Slaven XL/1*, 187–194.
- Манкен 1963:** Irmgard Mahnken, Karl-Heinz Pollok, *Materialien zu einer slavistischen Bibliographie. Arbeiten der in Österreich, der Schweiz und der Bundesrepublik Deutschland tätigen Slavisten (1945–1963)*, Bd 1, München.
- Окука 1974:** Miloš Okuka, „Doprinosi slavistici“, In: *Pregled LXIV/4*, 427–433.
- Полок 1971:** Karl-Heinz Pollok, „О раду на југославистици у Савезној Републици Њемачкој“, In: *Научни састајанак славистија у Вукове дане. Реферати и саопштења* 1, 31.

- Радовановић 1997:** Milorad Radovanović, „O istoriji, kulturi i duhovnom svetu južnih Slovena“, In: Milorad Radovanović, *Spisi iz kontekstualne lingvistike*, Sremski Karlovci — Novi Sad, 211–219.
- Редер 1977:** Peter Rehder, „Библиографски прилози о стању и проблематици југо-славистике у Савезној Републици Немачкој (1970–1976)“, In: *Научни састај слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења* 6, 101–112.
- Редер 1997:** Peter Rehder, „Die Südslavistik in der Bundesrepublik Deutschland. Ihre Entwicklung und Problematik (1970–1976)“, In: *Südosteuropa-Mitteilungen* 17, 61–71.
- Трогранчић 2003:** Ljubinka Trogranić, „Studenten aus Serbien an deutschen Universitäten 1878–1914“, In: Dittmar Dahmann, Milan Kosanović (Hrsg.), *Deutsch-serbische Beziehungen vom Berliner Kongress bis heute*, Bonn, 51–67.
- Хам 1985:** Josip Hamm, Günther Wytrzens (Hrsg.), *Beiträge zur Geschichte der Slavistik in nichtslawischen Ländern*, Wien.
- Хардер 1982:** Hans-Bernd Harder, Reinhard Lauer, Hubert Rösel, Helmut Schaller, Klaus-Dieter Seemann (Hrsg.), *Materialien zur Geschichte der Slavistik in Deutschland*, Bd. 1, Berlin.
- Шалер 1999:** Helmut Schaller, „Aleksandar Belić und seine wissenschaftlichen Beziehungen zu Deutschland“, In: Grimm, Gerhard, Rado Pribić (Hrsg.), *Talvj, Tesla und die geistige Welt der Südslawen. Zum Gedächtnis von Nikola Pribić (1913–1992)*, München, 71–77.
- Шалер 1980а:** Helmut Schaller, „Alfons Marguliés als Slavist an der Universität München“, In: *Südost-Forschungen* XXXIX, 227–232.
- Шалер 1981:** Helmut Schaller, „Gerhard Gesemann als Slavist an der Universität München“, In: *Anzeige für slavische Philologie* XII, 171–176.
- Шалер 1981б:** Helmut Wilhelm Schaller, *Die Geschichte der Slavistik in Bayern*, Neuried
- Шалер 1983:** Helmut Schaller, „Vatroslav Jagić und die Anfänge der Slavischen Philologie in Bayern“, In: *Festschrift für Nikola R. Pribić*, Neuried, 577–587.
- Шмаус 1957:** Alois Schmaus, „Die Slavistik in Westdeutschland nach 1945“, In: *Београдски међународни славистички састајак (15–21. 9. 1955)*, 441–447.

Zusammenfassung

Miloš Okuka

SERBISTIK IN BAYERN

Ein Überblick über die Entwicklung des Serbischen hinsichtlich Lehre und Forschung in Bayern ist in Arbeit. Untersucht wird der Zeitraum seit der Gründung des slavistischen Lehrstuhl an der Universität München im Jahre 1911 bis heute. Besonderes Gewicht wird auf das steigende Interesse nach dem 2. Weltkrieg gelegt, als nach 50 Jahren auch an anderen bayerischen Universitäten (Erlangen, Würzburg, Regensburg, Bamberg u.a.) die Slavistik-Forschung begann. Abschließend wird auf ihre ungünstige Situation am Ende des 20. und zu Beginn des 21. Jahrhunderts hingewiesen.